

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za kulturo, znanost, šolstvo in šport

7

Številka: 602-03/15-02/
Ljubljana, 29. 12. 2015

**Predlog Poročila s posveta Reforma slovenske mature:
cilji, sedanje stanje in nujne spremembe**

Državni svet Republike Slovenije je 21. oktobra 2015 na pobudo državnega svetnika, dr. Zorana Božiča organiziral posvet z naslovom *Reforma slovenske mature: cilji, sedanje stanje in nujne spremembe*.

Izhodišča za razpravo:

- Pred dvajsetimi leti je bilo število neuspešnih in zelo uspešnih učencev v osnovni šoli razporejeno po Gaussovi krivulji. Danes pa je v zaključnih letnikih devetletne osnovne šole preko 60 odstotkov prav dobrih in odličnih učencev, k čemur prispevajo predvsem veliko število izbirnih predmetov.
- Ali smo s tem, ko smo namesto splošnega učnega uspeha uzakonili povprečje točk, rešili problem? Ali je osnovna šola dovolj ali sploh selektivna, ali lahko pričakujemo, da bo to vlogo opravila srednja šola, ki ni obvezna in je njena naloga pripraviti mlade ljudi za študij na univerzi in ne na poklic. Ali matura zmanjšuje osip na univerzah po prvem letniku, kar je bil eden pomembnejših temeljnih ciljev ob njeni uvedbi? Ali je matura kot zaključni in tudi nadaljevalni izpit v skladu z avtonomijo univerze po Ustavi RS? Ali je bila opustitev sprejemnih izpitov, razen na umetniških in nekaterih drugih programih, resnično koristna?
- Sedanja matura naj bi bila zelo objektivna. Vse je prešteto, izmerjeno, nadzorovano, matura je pravična in izničuje negativne razlike med družbenimi sloji ter med pokrajinskimi danostmi. Ključno vprašanje je, za kakšno ceno? V naprej določena merila sestavljanja maturitetnih nalog in ocenjevanja zahtevajo vnaprej pripravljene odgovore oz. rešitve. Matura torej zahteva in spodbuja konvergentno in ne divergentno mišljenje ter spodbuja in nagraduje pridnost. Delovne navade so tudi zelo pomembne za uspešen študij na univerzi.
- Zakaj so dekleta na maturi uspešnejša od fantov? Zakaj končno znanje dijakov in njegova uporabnost na univerzah v (pre)veliki meri ne odraža visoko točkovno uspešnost na splošni in poklicni maturi. Opaženo je, da študentom manjka predvsem kritičnega mišljenja sposobnost argumentiranja naučenega. Ali je slaba tretjina doseženih točk dovolj za pozitivno opravljeno matura?

- Kako je s standardi ocenjevanja na maturi? Zakaj predmetne maturitetne komisije šele po zbranih rezultatih določijo pozitivni prag, ali to omogoča prirejanje uspešnosti, ki stalno dosega okrog 90 odstotkov?
- Ali je matura dovolj zahtevna, saj praksa kaže, da na nekaterih visokošolskih programih oz. smereh študenti ob vpisu v 1. letnih ne obvladajo pričakovanega znanja? Ali rezultati mature na eni strani in dejansko znanje dijakov oz. kasneje študentov na drugi dejansko ne odsevajo prenizko zahtevnost šole po vsej vertikali? Ali ni zato najbolj krivična prav do najspodobnejših, manj sposobnim pa omogoča, da dosežejo visoko izobrazbo in dodatno potem zaradi močnega vpliva zvez in poznanstev morda tudi visoke položaje v družbi?
- Analize kažejo, da so dosežene točke na ustnem delu mature povsem nerealne in previsoke. Ali učitelji z ocenami umetno dvigujejo rezultate na pisnem, eksternem delu izpita in s tem povečujejo uspeh svojih dijakov in njihove možnosti za nadaljnje šolanje. Ali je razmerje v deležu in po vsebini med internim in eksternim preverjanjem ustrezno? Vsekakor bi morali učitelji in ocenjevalci več pozornosti posvečati kakovosti znanja dijakov maturantom in ne promociji šol glede dosežkov na sami maturi.
- Eden od ključnih argumentov za uveljavitev mature kot zaključnega oz. nadaljevalnega izpita je bil olajšati prehod na terciarno izobraževanje, na univerzitetne programe, kjer ni sprejemnih izpitov. Vendar, ali ni v interesu univerz, da se vpišejo sposobni, ambiciozni in motivirani dijaki, ki se na začetek študija pripravijo na zahteve posameznih študijskih programov?
- Ali ni bila ukinitve sprejemnih izpitov predvsem izraz permisivnega pristopa, ki je bilo splošno pedagoško načelo?
- Poseben problem je primerjava med splošno in poklicno maturo. Dejstvo je, da je splošna matura zahtevnejša, saj ima večji del eksternosti. Dijaki ne morejo izbirati med matematiko in tujim jezikom ter imajo pet predmetov. Kot primer: za maturitetni izpit leta 2016 bodo morali dijaki pri slovenščini prebrati dva romana v skupnem obsegu okoli tisoč strani, dijaki na poklicni maturi pa čisto nič. Zato je na prvi pogled upravičeno negodovanje gimnazijskih dijakov, učiteljev in ravnateljev, da imajo dijaki s poklicno maturo na univerzitetnih programih z omejitvijo vpisa neupravičeno prednost, predvsem kadar dodatno opravijo peti predmet na splošni maturi. Dijakov, ki izberejo peti predmet je sicer zelo malo. Tisti, ki se zanj odločijo, izpit tudi uspešno opravijo in večinoma tudi uspešno nadaljujejo šolanje. Obenem dijaki strokovnih šol niso manj sposobni in manj nadarjeni, ampak praviloma izhajajo iz manj spodbudnega družinskega in družbenega okolja.
- Temeljno vprašanje: ali bi lahko dileme o petem predmetu, maturitetnem tečaju, maturi rešili s ponovno uvedbo sprejemnih izpitov na univerzi.

Ugotovitve:

- Od 1998/99 do lanskega šolskega leta se je zmanjšalo število dijakov za 30 odstotkov. Demografski deficit je zaznan v celotnem srednjem šolstvu. Vpis v gimnazije se opazno zmanjšuje, vpis v srednje strokovne šole pa povečuje in v šolskem letu 2014/2015 že presega vpis v gimnazije. Vpis v obeh programih se je izenačil v letu 2012/13 in je povezan s krizo, saj otroci oz. njihovi straši izbirajo možnosti za čim hitrejšo strokovno kvalifikacijo. V 1. letnik 2014/2015 je tako v srednje strokovno izobraževanje vpisanih 41 odstotkov v gimnazije 37 odstotkov in v srednje poklicno izobraževanje 22 odstotkov šolajoče populacije.
- Od 1998/99 do 2011/12 se je vpis v poklicno izobraževanje prepolovil in ustavil na 22 odstotkih. Delež vpisa v poklicno izobraževanje je spodbujeno povezan tudi s programom 3+2 (poklicno tehniško izobraževanje), saj je za šolajočo generacijo zaradi nestabilnega in fleksibilnega trga dela pomembna prehodnost po celotni vertikali.
- Delež splošne mature se je od leta 1998 z 27,1 povečal na 43,5 odstotka od števila rojstev, delež poklicne mature pa se je z 52,9 leta 2003 zmanjšal na 44,7 v letu 2013.

- Z 68 odstotki vpisanih v terciarno izobraževanje Slovenija pod 25 let zaseda zelo visoko mesto na svetu (2. mesto med državami, delež ne vključuje tujih študentov); po deležu diplomantov pa smo s 64 odstotki v Evropi povsem na vrhu v letu 2012.
- Cilj Resolucije o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020: 75-odstotna vključenost generacije od 19 do 24 let v terciarno izobraževanje. Z 68 odstotnim vpisom populacije, mlajše od 25 let v letu 2014 Slovenija dosega 50 odstotno vključenost generacije od 19 do 24 let. Delež dijakov zaključnih letnikov srednjega izobraževanja, ki se vpišejo v visoko šolstvo (brez višjega) je višji od 80 odstotkov. Če bi želeli doseči nacionalni programski cilj, bi se morala v 1. letnik višjih in visokih šol vpisati najmanj celotna letna generacija (tudi tista brez SŠ).
- Splošna matura, poklicna matura in zaključni izpit predstavljajo zaključek srednješolskega izobraževanja, selekcijski mehanizem za terciarno izobraževanje in imajo funkcijo korektorja.
- Matura je sistem, ki je kontroliran, strokovno in logistično podprt. Njena eksternost pomeni dodaten doprinos k transparentnosti in objektivnosti.
- Splošna matura je bila zasnovana tako, da s prevladujočo eksternostjo, ki povečuje kakovost znanja, s preverjanjem znanja dijakom omogoča pravične in merljive ugotovitve poznavanja in razumevanja izobraževalnih vsebin gimnazijskega splošnoizobraževalnega programa. Koncept mature, temelječ na obveznih in izbirnih predmetih, omogoča omenjene cilje, a modifikacije pri tem niso izvzete.
- Uveljavljeni koncept mature dopušča celovito in kakovostno izvedbo gimnazijskega predmetnika in ostalih sestavin gimnazijskega programa. Večji del izbirnosti in s tem zmanjševanje števila obveznih izpitov splošne mature ni potrebno; izločitev matematike ali tujega jezika bi močno okrnilo splošno izobraženost bodočih študentov in negativno vplivalo na njihove kognitivne zmožnosti.
- Po Zakonu o maturi sta splošna in poklicna matura državna izpita. Pri splošni maturi se preverja določeno znanje po gimnazijskem programu in ki se zahteva ob vključitvi v univerzitetne študijske programe z različnih strokovnih in umetniških področij.
- Splošna matura omogoča domače in mednarodne primerjave pa tudi preglednost rezultatov, prepoznavno stanje in ugotavljanje razvojnih potreb. Splošna matura ureja prehod med gimnazijo in univerzo tako, kot je to značilno za evropsko šolstvo; z opravljeno splošno maturo kandidat izkaže splošno sposobnost za univerzitetni študij, zato je po zakonu zadostni pogoj za vpis na univerze (z izjemami glede na programe).
- S poklicno maturo kandidat dokazuje standarde znanja, ki so določeni s cilji izobraževalnih programov srednjega tehniškega in drugega strokovnega izobraževanja, poklicno tehničnega izobraževanja, poklicnega tečaja ter usposobljenost za visokošolski študij.
- Slovenščina, matematika in tuj jezik so v splošni maturi uravnoteženo zastopani; z izbiro ponujenih izbirnih predmetov dijaki lahko prikažejo svojo nadarjenost na določenem področju in posebne interese.
- Pri slovenski jeziku kot maturitetnemu predmetu se je ob snovanju mature oblikoval standard jezikovne in literarne kulturne za bodočega izobraženca. Matura iz slovenskega jezika kot državotvornega predmeta povečuje jezikovno kulturno zavest.
- Dijakov, ki opravljajo peti predmet, ni toliko, da bi bili gimnazijci pri vpisu na univerzitetni program ogroženi. Dijaki, ki končujejo šolanje s poklicno maturo in so zelo uspešni, imajo s petim predmetom možnost, da se vpišejo tudi na univerzitetne študijske programe; fakultete pa imajo pravico, da te pogoje za vpis oblikujejo v skladu s svojimi zahtevami in pričakovanji. Povprečno od 10 do 15 odstotkov dijakov (najboljši) se odloči za 5. predmet. Pomembno je, da se ne zapira možnosti napredovanja po vertikali do univerze.
- Po 38. členu Zakona o visokem šolstvu je omogočen vpis iz srednjega strokovnega izobraževanja s poklicno maturo na univerzitetni študijski program: "v študij po

univerzitetnem študijskem programu na posameznem strokovnem področju lahko vpiše tudi, kdor je opravil poklicno maturo po ustreznem programu za pridobitev srednje strokovne izobrazbe iz istega strokovnega področja ter izpit iz enega od predmetov mature, ki se določi s študijskim programom (peti predmet)." Vendar veliko študijskih programov tega določila ne upošteva, saj isto strokovno področje pomeni, da je po končani srednji strokovno šoli z nekega določenega strokovnega področja mogoče nadaljevati tudi v isti strokovni vertikali, saj naj bi bil dijak na tistem strokovnem področju boljši od splošnih maturantov, splošni maturantje pa boljši npr. v splošnem znanju. Veliko študijskih programov omogoča vpis tudi za kandidate, ki so opravili poklicno maturo v katerem koli srednješolskem programu in izpit iz enega maturitetnega predmeta. Hkrati 38. člen določa, da je potrebno to strokovno področje opredeliti skladno s konkretnimi programi. Ta dva sistema sta povsem neprimerljiva in bi morala ostati dovolj ločena naprej po vertikali.

- Problem pri selekciji ob vpisu oz. izbirni postopek pri vpisu na fakultete: študijski programi opredeljujejo deleže ocen po splošnem uspehu, maturi in po posameznih izpiti in to izvaja vpisna služba, ki je trenutno pod okriljem Univerze v Ljubljani. Za pretvorbo teh uspehov po dveh neprimerljivih sistemih se pri vpisnem postopku uporablja tabela, ki pravno ni utemeljena. Univerze lahko izbirajo, ali in v kolikšni meri bodo upoštevali le maturo ali tudi sprejemne izpite.

Izzivi in predlogi za spremembe

- Matura, predvsem v vlogi nadaljevalnega izpita, ne uresničuje pričakovanih ciljev. Ponovna uvedba sprejemnih izpitov bi bila vredna tehtnega razmisleka, ob trenutni obliki mature bi omogočala kakovostnejšo izbiro kandidatov, a bi pomenila tudi občutno večjo obremenitev dijakov, hkrati pa bi bila tudi organizacijsko zahtevna.
- Razmerje med eksternim delom splošne mature in internim delom splošne mature pri vseh predmetih predstavlja 20 odstotkov maturitetne ocene. Korelacija med oceno internega in eksternega dela splošne mature je na nekaterih šolah povsem primerna, na drugih pa zelo slaba. S tem prihaja do razlik v ocenah med kandidati s primerljivim znanjem, kar je v nasprotju s ciljem mature, ki naj bi vsem kandidatom omogočala opravljanje izpitov v enakih pogojih in enakovrednem položaju. Veljalo bi razmisliti o ločenem zapisu ocene eksternega in internega dela.
- Delež eksternosti tako na splošni kot poklicni maturi se mora povečati, saj razmerje med internim in eksternim ocenjevanjem zelo vpliva na raven standardov, na pravičnost in enakopravnost.
- Vsakoletno prilaganje meje za zadostno oceno (da ne bi bil delež nezadostnih previsok) je problematična, zato bi bila 50 odstotna enotna meja primerna ob sestavi izpitnih kompletov primerljive zahtevnosti.
- Razmerje med splošno in poklicno maturo je nesorazmerno (npr. 23 točk poklicne mature pri vpisu je enako 34 točkam splošne mature), saj sta sistema neprimerljiva, zato so fakultete popustile logiki vpisa za vsako ceno, dijaki pa izkoristili trenutek in začeli zbirati krajše in lažje poti, ki pa so lahko dolgoročno usodne za državo in družbo v prihodnosti. Obenem je treba izboljšati predmetnik v strokovnih šolah, saj je povezan z vprašanjem kakovosti srednješolskega izobraževanja, ki naj bi ga matura zagotavljala.
- Neustrezno razmerje med splošno in poklicno maturo je razvidno, ker je poklicna matura z dodatnim predmetom splošne mature manj zahtevna, pri vpisu na veliko večino univerzitetnih programov pa je v najboljšem primeru izenačena s splošno maturo. Izpit iz angleškega jezika na poklicni maturi preverja doseganje ravni B1 v skupnem evropskem referenčnem okviru za jezike, izpit iz angleškega jezika na splošni maturi na osnovni ravni zahtevnosti pa B2. Nesprejemljivo je, da dosežena odlična ocena na izpitu angleškem jeziku pri poklicni maturi pomeni več točk pri vpisu na študijski program, kot dosežena odlična ocena na izpitu angleškega jezika na osnovni ravni pri splošni maturi. Razlog je možnost opravljanja tega izpita na dveh ravneh zahtevnosti. Do podobnih nesorazmerij prihaja pri

primerjavi uspeha na splošni in poklicni maturi ob uvrščanju kandidatov za pridobitev Zoisove štipendije

- Razmislek o tem, ali bi bilo celotno ocenjevanje eksterno, saj nekateri sodelujoči strokovnjaki in ocenjevalci ugotavljajo precejšnje razlike med tem, ko se ocenjevanje izvaja interno pred domačimi učitelji ali pa eksterno z neodvisnimi zunanjimi strokovnjaki. Matura predstavlja sistemsko ustrezno ogrodje za preverjanje splošnih znanj ob zaključku srednje šole, ob čemer se pojavljajo opozorila na neustrezen sistem ocenjevanja, ki dela medvedjo uslugo generacijam, ki v povprečju izkažejo slabše rezultate.
- Pri maturi je nujno razmisliti o dvigu zahtevnosti oz. sposobnosti izkazovanja znanja tudi pri izbirnih predmetih.
- Ob spreminjanju koncepta splošne mature je nujna sprememba npr. pri slovenskem jeziku oz. predmetu jezik in književnost po vsej izobraževalni vertikali. Opredeliti je treba ustreznejša razmerja med ljudskimi in avtorskimi deli ter deli slovenske in svetovne književnosti.
- Spremeniti je treba vlogo Zavoda za šolstvo, ki naj postane nacionalna agencija za šolstvo. Predmetne komisije naj prevzamejo funkcijo, ki jo je nekdanje imel nacionalni kurikularni svet. Ustanovi naj se strokovni svet, javna agencija za učbenike v korelaciji z Javno agencijo za knjigo in nacionalna agencija za kakovost v izobraževanju.
- Nujen je prost dostop do znanja, elektronskih učbenikov. Prosta dostopnost ne sme biti privilegij, ampak pravica vseh.
- Po raziskavi PISA - OECD v Sloveniji izobraževalni programi omogočajo dovolj znanja, vendar je to znanje mrtev kapital, saj ga slovenska družba ne zna uporabljati – ne rešuje probleme, ampak jih ustvarja in problematizira. Slovenska družba se na rezultate mednarodnih raziskav odziva neučinkovito in le deklarativno. Da bi družbo potegnili iz krize, bi Slovenija, ki ima 0,3 odstotkov nadpovprečnih, potrebovala 3 odstotke nadpovprečnih. Po mednarodnih raziskavah je Slovenija ena od držav, ki je najmanj socialno strukturirana in imamo najmanjšo socialno neenakost.
- Za izobraževalni sistem sta pomembna dva cilja: zaposljiva struktura diplomantov oz. tistih, ki zaključujejo katerokoli stopnjo izobraževanja, in kakovostni človeški viri, če naj bo Slovenija konkurenčna in gospodarsko uspešna. Ob dejstvu, da je velik delež nezaposljivih diplomantov, se pojavlja vprašanje, ali je matura dovolj selektivna, zlasti ker je uspešno opravi zelo velik delež šolajoče se generacije. Matura bi morala preveriti kakovost znanja in ustvarjalnost. Moderna, informacijska družba, družba znanja namreč temelji na ustvarjalnosti, ki je osnovno gibalno napredka, razvoja in dostojnega življenja ljudi.
- Učitelji bi morali v okviru svoje avtonomije in kompetenc za poučevanje povečati odgovornost pri določanju standardov, ocenjevanju znanja, torej kakovosti, pravičnosti oz. učinkovitosti v šolstvu.
- Kompetenca učenja, sposobnost organiziranja svojega časa in sposobnost zasledovanja ambicij in ciljev je pomembna skozi celotno izobraževalno vertikalo.
- Rešitve ne morejo biti parcialne (npr. spremembe le pri maturi), analizirati je treba celotni izobraževalni sistem ter pri tem upoštevati izhodiščno stanje in zunanje dejavnike. Spremembe pa morajo biti konsistentne skozi celotno šolsko vertikalo.
- Jasno je treba definirati cilje izobraževanja upoštevajoč tudi trg dela.
- Dograditev mature je nujna, predvsem notranje vsebinska prenova, prenova predmetnika, zlasti zato, ker se bistveno bolj nagraduje pridnost kot pa ustvarjalnost in iznajdljivost.
- Ob rezultatih mature bi morali za vsako šolo navesti še povprečen vpis in ali gre za splošno ali strokovno gimnazijo, kakršen je osip v tretjem in četrtem letniku in kako se promovira za svoje dosežke. Matura in njen eksterni del je vitalnega pomena za preživetje gimnazije.

- Razmisliti je potrebno o vpisni politiki posameznih fakultet, ki izrazito nesorazmerno upoštevajo le rezultate mature. Univerzitetni vpisni postopki pri tem posameznikom s strokovno maturo in z opravljenim petim izbirnim maturitetnim predmetom, ki ga opravljajo na gimnazijah, pri pretvorbi v pisne točke priznavajo v primerjavi z maturanti splošne mature nesorazmerno visok delež. Ali opravljanje petega izbirnega predmeta na gimnazijskem nivoju dejansko omogoča enakovredne izobrazbene osnove in ali niso zaradi tega dijaki gimnazijskega programa, ki je prvenstveno namenjen usposabljanju dijakov za univerzitetni študij, v vsaj neenakopravnem položaju?
- Razmisliti je treba o možnosti dveh ravni pri nekaterih izbirnih predmetih (kot selekcija pri vpisu na univerze), tako pri naravoslovnih kot družboslovnih predmetih. To vprašanje je povezano tudi z številom vpisnih mest in številom kandidatov, saj je na nekaterih programih kandidatov več kot je razpisnih mest in so programi, kjer je premalo kandidatov in zato se pojavlja problem ustrezne selekcije.
- Po 41. členu Zakona o visokem šolstvu lahko fakultete upoštevajo tudi specifično srednješolsko znanje pri določenih predmetih, ne samo splošen uspeh (kot npr. Medicinska fakulteta Univerze v Ljubljani ali Oddelek za anglistiko na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani). Posebne sposobnosti dijakov se upoštevajo tudi pri vpisih na Akademijo za arhitekturo, Biotehnično fakulteto (Oddelek za krajinsko arhitekturo) in Fakulteto za šport.
- Univerze oz. fakultete bi morale jasno opredeliti, kakšno znanje in profil dijakov oz. bodočih strokovnjakov želijo, saj prek svojih predstavnikov, strokovnjakov z različnih področjih sodelujejo v vseh maturitetnih organih.
- Fakultete naj imajo možnost določanja kvote, in sicer 10 odstotkov kandidatov naj sprejmejo po lastni presoji, ostalim 90 odstotkom pa ponudi pravičen sistem razvrstitve, za vse enak, znan in primerljiv. Tak sistem poznajo nekatere evropske univerze, in sicer gre za spletno svetovanje skozi srednjo šolo, dijaki so informirani, kaj od kandidata zahteva nek študijski program, katere lastnosti ceni, npr. osebnostne, in znanje. Sistem omogoča testiranje znanja in osebnostnih lastnosti dijakov s pristopom v ekspertni sistem in nudenje povratnih informacij ves čas njihovega srednješolskega študija in oblikovanje interesa za določeno študijsko smer ter dijake hkrati motivira za vsebino študija in k bolj angažiranemu delu v gimnaziji in posledično tudi pri maturi. Bodoče študente se na mehak način usmerja skozi izobraževalni proces že v srednji šoli. Tak sistem je zanesljivejši in glede pridobljenega znanja in pričakovanj realnejši ter učinkovitejši, po strokovni plati pa uporabnejši za nadaljevanje študija, kot pa nek enkratni dogodek selekcije, npr. sprejemni izpit.
- Ob vstopnih pogojih na univerzo še vedno ni enoznačnega odgovora o obliki, zahtevnosti ali obsegu teh t.i. dodatnih pogojev za vpis. Predlogi so različni, od popolnega prehoda na sprejemne izpite, dodatnega vrednotenja oz. ponderiranja posameznih maturitetnih predmetov za posamezna študijska področja do celo določanja vpisnega praga na študijske programe, neodvisno od uspeha generacije na maturi. Pojavljajo se opozorila, da bi popoln prehod na sistem sprejemnih izpitov predstavljal veliko organizacijsko in finančno breme tako za bodoče študente kot za univerze.

Zastavljajo se torej ključna vprašanja, in sicer, ali lahko maturo obravnavamo zgolj kot formalni zaključek srednješolskega izobraževanja, ali je njena vloga tudi vloga selekcijskega mehanizma za vstop v terciarno izobraževanje, ali je matura sposobna ohraniti visok nivo kredibilnosti in tekmovali z ostalimi izzivi izobraževalnega procesa v današnjem času, zlasti ob visokem odstotku vpisa v gimnazije, množičnem vpisu v terciarno izobraževanje, kjer se zahtevajo nova in višja raven znanja, in ob vedno novih in zahtevnejših izzivih pri ustvarjanju delovnih mest hkrati z uporabnostjo in prilagodljivostjo znanj in veščin.

Po razpravi povzela:
mag. Damijana Zelnik